

2. Грунти Хмельницької області. Іжевська Н. М. Львів : Каменяр, 1968.
3. Значення азоту для рослин та особливості підживлення. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://propozitsiya.com/ua/znachennya-azotu-dlya-roslyn-i-osoblyvosti-pidzhyvlennya-yim>
4. Основні елементи живлення і їх роль для рослин [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://artahg.com.ua/statti/osnovni-elementy-zhyvlennya-i-yikh-rol-dlya-roslyn.html>
5. Розрахунок балансу гумусу і поживних речовин у землеробстві України на різних рівнях управління. С.А. Балюк., В.О. Греков., М.В. Лісовий., А.В. Комариста. Х., 2011. С. 29.

УДК 502.4

СМАРАГДОВІ ОБ'ЄКТИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

**Ковальчук І.І., Яблонська Л.Б., Майорова О.Ю.,
Прокоп'як М.З.**

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: majorova@chem-bio.com.ua

У 1998 році Радою Європи та Євросоюзу розпочато впровадження проекту щодо розробки Смарагдової мережі у країнах Європи та деяких країнах Африки. Смарагдова мережа створена з метою виконання Бернської конвенції (1979 р.), основним завданням якої є збереження дикої флори і фауни та їх оселищ, особливо це стосується тих видів і оселищ, збереження яких потребує співробітництва декількох країн. Хмельницька область є однією з найбільш цікавих в природоохоронному аспекті, оскільки Поділля є одним з українських центрів ендемізму і становить інтерес для охорони природи не лише на рівні України, а й в масштабах усієї Європи. Тому, метою нашої

роботи було вивчити стан смарагдових об'єктів Хмельниччини.

У межах Хмельницької області до переліку об'єктів Смарагдової мережі Європи включено 8 природних територій, загальною площею 328344,4 га [2, 5]:

- Національний природний парк (НПП) "Подільські Товтри" (Podilski Tovtry National Nature Park, 261316,0 га;
- Ізяславсько-Славутський (Iziaslavsko-Slavutytskyi), 32329,0 га;
- Регіональний ландшафтний парк "Мальованка" (Maliiovanka Regional Landscape Park), 16919,4 га;
- Березнянський (Bereznenskyi), 128,0 га;
- Кузьминський (Kuzmyskyi), 980,0 га;
- Старосинявський (Starosyniavskyi), 518,0 га;
- Верхнє Побужжя (Verkhnie Pobozhzhia), 13339,0 га;
- Барський (Barskyi) (частина), 2815,0 га.

Найбільшим за площею смарагдовим об'єктом в Хмельницькій області є НПП «Подільські Товтри». Флора парку відображає практично увесь склад рослинного світу області і характеризується високими коефіцієнтами (3) флористичної репрезентативності та унікальності. 90 % всього рослинного різноманіття області та 66 %, занесених до Червоної книги України видів рослин, зустрічається на території парку. Фауна парку охоплює 83 % різноманіття тваринного світу області, тобто коефіцієнт фауністичної репрезентативності є високим і становить 3. Коефіцієнт фауністичної унікальності теж високий (3), оскільки 80 % рідкісних видів тварин Хмельницької області зустрічаються на території парку. У НПП «Подільські Товтри» Бернською конвенцією охороняється найбільше представників рослинного і тваринного світу області, а також найбільша кількість природних оселищ (28 біотопів).

Більше як по 30 видів птахів, взятих під охорону Бернської конвенції, зустрічаються в п'яти смарагдових об'єктах області, а саме: Ізяславсько-Славутському, НПП «Подільські Товтри», РЛП «Мальованка», Кузьминському та Барському. Для усіх смарагдових об'єктів Хмельницької області характерні високі показники коефіцієнтів репрезентативності та унікальності флори і фауни (два або три з трьох можливих). Тому, об'єкти Смарагдової мережі дають змогу зберігати унікальні екосистеми

Поділля, які є надбанням Хмельниччини та Європи загалом.

У 2016 році громадська природоохоронна ініціатива “Emerald – Natura 2000 in Ukraine” (до якої пізніше приєдналась і ГО «Українська природоохоронна група») розпочала розробку «тіньового списку» («shadow list») територій мережі Емеральд – переліку територій, які на основі наукових даних мають бути включені до мережі Емеральд в Україні [1]. На території Хмельниччини до «тіньового списку» включені Дністровський та Ушицький заказники.

Дністровський заказник (278,104 га) розташований в Новоушицькому районі. На території заказника зустрічається шість рослинних угруповань, включені до Резолюції №4 Бернської конвенції. Важливість збереження території визначається розташуванням заказника в долині р. Дністер, його каньйоноподібним рельєфом, стрімкими схилами, а також наявністю вапняків, мергелів та пісковиків. Особливо цінними з точки зору охорони є великі площі ковилового степу та наскельні угруповання, що чергуються з термофільними дібровами, чагарниками та узлісними угрупованнями [3]. На території об'єкту наявні місцезростання 1 виду, занесеного до Додатку I Бернської конвенції, *Schivereckia podolica* (Besser) Andr. ex DC., та 8 видів, занесених до Червоної книги України (2009): *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce, *Chamaecytisus podolicus* (Błocki) Klask., *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Festuca heterophylla* Lam., *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill., *Stipa capillata* L., *S. Pennata* L., *S. pulcherrima* K. Koch.

Ушицький заказник (810,82 га) розташований в Новоушицькому та Дунаєвецькому районах. На території заказника зустрічається три рослинних угруповання, включені до Резолюції №4 Бернської конвенції. Територія знаходиться в долині р. Ушиця, лівої притоки р. Дністра, і представляє собою каньйон з стрімкими схилами і відслоненнями палеозойської ери. Серед поширеної тут рослинності особливо цінними з наукової точки зору є чагарничкові степи, ковилові степи і термофільні узлісся, а також ділянки наскельних угруповань, які характеризуються високим ступенем вразливості до антропогенних впливів [3]. В межах об'єкту наявні місцезростання 4 видів, занесених до Червоної книги України

(2009): *Galanthus nivalis* L., *Lilium martagon* L., *Listera ovata* (L.) R.Br., *Stipa pulcherrima*.

Отже, на території Хмельниччини розташовано вісім Смарагдових природних територій, загальною площею 328344,4 га, та два об'єкти (1088,9 га) включені до «тіньового списку». Для усіх смарагдових об'єктів Хмельницької області характерні високі показники коефіцієнтів репрезентативності та унікальності флори і фауни (два або три з трьох можливих). Тому, об'єкти Смарагдової мережі дають змогу зберігати унікальні екосистеми Поділля, які є надбанням Хмельниччини та Європи загалом.

Список літератури:

1. Проектування і збереження територій мережі Емеральд (Смарагдової мережі). Методичні матеріали. За ред. Куземко А. А. Київ: «LAT & K», 2019. 78 с.
2. Верховна Рада України зареєструвала законопроект про території Смарагдової мережі. *Хмельницька обласна державна адміністрація*. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=86135> (дата звернення 24.05.2021 р.).
3. Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні / під ред. А. Куземко. Київ, 2017. 304 с.
4. Червона книга України. Рослинний світ. Відп. ред. Я. П. Дідух. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
5. Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats. Standing Committee 39th meeting Strasbourg. Updated list of officially adopted Emerald sites (December 2019). 2019. URL: https://rm.coe.int/updated-list-of-officially-adopted-emerald-sites-december-2019-/168098ef51?fbclid=IwAR3Sfh-F_w0fpHBkCgkU1Xc1bUbo57vMgDhu1Fcgg-gFvM5 (дата звернення 30.03.2021 р.).